

HET SLAVERNIJ VERLEDEN VAN FRIESLAND

BIJLAGE BOEKJE

OPDRACHT 1: STRAATNAMEN

Artikel FunX*

Standbeelden van omstreden personen worden over de hele wereld omvergetrokken uit protest tegen racisme. Zo werd woensdag nog het standbeeld van Columbus in het Amerikaanse Saint Paul neergehaald. Ook de landen om ons heen hebben te maken met een beeldenstorm. Kunnen we zoiets ook in Nederland verwachten? Raul Balai houdt zich als kunstenaar veel bezig met de manier waarop het Westen de wereld vormgeeft. Hij deelde zijn visie in Start met Fernando.

MOETEN OMSTREDEN STANDBEELDEN EN STRAATNAMEN VERWIJDERD WORDEN IN NEDERLAND?

STANDBEELDEN EN STRAATNAMEN IN NEDERLAND

"Als je het vergelijkt met landen als Engeland, Frankrijk en België, dan zie je dat Nederland niet zo'n beeldencultuur heeft", legt Raul uit. Volgens Raul zijn beelden van omstreden personen in de Nederlandse geschiedenis op één hand te tellen. Toch zijn ze er. Zo staat in Hoorn een standbeeld van Jan Pieterszoon Coen, gouverneur-generaal van de VOC. Ook de Coentunnel in Amsterdam werd onder andere naar hem vernoemd. In Het West-Indisch Huis in Amsterdam staat nog het standbeeld van Peter Stuyvesant. Het standbeeld van Michiel de Ruyter vind je in Vlissingen en dat van Piet Hein in Rotterdam.

Ook de 'slavenafbeeldingen' van de Gouden Koets herinneren veel mensen aan een gruwelijke periode in de Nederlandse geschiedenis. Maar het blijft niet alleen daarbij. Raul: "We hebben natuurlijk ook nog veel straatnamen en wijken die namen dragen van moordenaars uit het verleden."

NIEUWE STRAATNAMEN

De burgemeester van Londen, Sadiq Khan, maakte deze week bekend af te willen van standbeelden en straatnamen in de Engelse hoofdstad die te maken hebben met het slavernijverleden. Kunnen we zoiets ook in Nederland verwachten? Als het aan Raul ligt wel. "We moeten in Nederland niet bang zijn om standbeelden weg te halen en namen van nieuwe en 'schone' helden toe te kennen aan straten of pleinen."

Volgens Raul is ook in Nederland te zien dat het geven van een straatnaam vaak gebaseerd is op een bepaald perspectief. "De Churchillaan in Amsterdam heette vroeger de Stalinlaan. Die laatste naam vond men niet meer zo passend na de Tweede Wereldoorlog. Dit heeft ook met perspectieven te maken. Churchill was tijdens WO II namelijk ook verantwoordelijk voor de Bengaalse hongersnood, waarbij hij 3 miljoen Bengalen heeft laten verhongeren zonder reden. Als je daarbij het aantal doden optelt van het Britse koloniale rijk onder Churchills bewind, dan kan hij een strijd aangaan met Stalin om te kijken wie er meer doden op zijn naam heeft staan. Het is dus belangrijk vanuit welk perspectief en welke kant je kijkt naar de geschiedenis."

ALTERNATIEVEN

Als ervoor wordt gekozen om standbeelden in Nederland wel te laten staan, heeft Raul nog wel een alternatief in gedachte. "Neem bijvoorbeeld het standbeeld van zo'n Jan Pieterszoon Coen. Waarom plaatsen we daar dan niet een hele groep beelden omheen van Indonesische en Molukse verzetshelden die zijn legacy eigenlijk weer omver hebben geworpen? [...] Ik hoop dat er in deze periode meer besef ontstaat bij een grotere groep in Nederland. Dat de rest van Nederland ook gaat inzien dat we het verspreiden van dit soort geschiedenis niet moeten willen. Leer nieuwe perspectieven kennen en dan ga je er vanzelf anders naar kijken."

FunX redactie (2020)

Stukje uit het Friesch Dagblad*

Maar moeten bestaande straatnamen alsnog hernoemd worden? Het is een dilemma, vindt Arnold Helmantel (voorlichter en educatief medewerker Tûmba*). „Als je de straatnaam verandert, verdwijnt ook de verwijzing naar de geschiedenis en de minder fraaie kanten daarvan. Maar een vernoeming in een straatnaam is toch ook een soort eerbetoon. Dus als je de naam intact laat, zou ik ten minste pleiten voor een informatiebordje om context over die minder fraaie kant mee te kunnen geven."

Ybema, J. (2020, 12 september)

* FunX is een Nederlands publiek radiostation dat zich richt op jongeren en jongvolwassenen in de grote steden.

*Het Friesch Dagblad is een regionale krant op christelijke grondslag, waarin betrouwbare artikelen met inhoudelijke diepgang, analyses, achtergronden en beschouwingen verschijnen. De krant komt uit Fryslân, maar brengt ook het nationale en internationale nieuws met eigen verhalen, rapportages en interviews.

*Tûmba is een kenniscentrum voor discriminatiezaken, diversiteit en gelijkheid.

Leeuwarder straatnamen

1. Jacob Binckesstraat
2. Pieter Stuyvesantweg

Jacob Binckes

Jacob Binckes uit Koudum geldt als een Friese 'zeeheld': hij streed in de 17de eeuw heldhaftig in de oorlogen tegen Engeland. Dat hij zich ook te buiten ging aan onmenselijke wreedheid tegen burgers en tot slaaf gemaakte mensen in het Caraïbische gebied is minder bekend. Hij moest zorgen dat de West-Indische Compagnie (WIC) haar winstgevende slavenplantages kon uitbreiden ten koste van de Franse overheersers. Zo hopte Binckes van eiland naar eiland, waarbij hij huizen platbrandde en alles roofde wat los of vast zat.

Honderden dwangarbeiders maakten deel uit van zijn buit. Vanaf het eiland Sint-Maarten voerde Binckes honderd tot slaaf gemaakten mee op zijn vloot. Vermoedelijk kreeg hij veel geld voor deze mensen. In 1677 wisten de Fransen het schip van Binckes bij Tobago op te blazen. Hij en vele scheepslieden kwamen om. Bij deze slag stierven ook honderden volwassenen en kinderen die gevangen zaten in zinkende slavenschepen.

Pieter/Peter Stuyvesant

Peter Stuyvesant wordt geboren in het Friese dorpje Peperga. Hij werkte bij de West-Indische Compagnie en werd in 1642 benoemd tot directeur en bevelhebber van de eilanden Aruba, Bonaire en Curaçao. Op het moment dat Stuyvesant de baas is van Curaçao, is het eiland een belangrijk schakelpunt in de trans-Atlantische slavenhandel. Van 1646 tot 1665 was Stuyvesant in Nieuw-Amsterdam (nu New York) directeur van de kolonie Nieuw-Nederland. Hij probeert in deze tijd de slavenhandel te verleggen naar Noord-Amerika.

Stuyvesant liet veel slaafgemaakte Afrikanen overkomen via Curaçao en uit Afrika. En zelf bezat hij ook veertig tot slaaf-gemaakten. Daarmee was hij de grootste slavenbezitter in de Nieuw-Nederlandse kolonie.

Pieter liet diverse slaven vrij en sommigen werden als gelijkwaardige familieleden naast hem begraven.

OPDRACHT 2: HET SCHILDERIJ VAN DE FRIESE NASSAU'S

Overzicht kenmerkende aspecten uit tijdvak 7

7.1 Rationeel optimisme en 'Verlicht denken' dat werd toegepast op alle terreinen van de samenleving: godsdienst, politiek, economie en sociale verhoudingen.

7.2 Voortbestaan van het ancien régime met pogingen om het vorstelijk bestuur op eigentijdse verlichte wijze vorm te geven (verlicht absolutisme).

7.3 Uitbouw van de Europese overheersing, met name in de vorm van plantagekoloniën en de daarmee verbonden Trans-Atlantische slavenhandel, en de opkomst van het abolitionisme.

7.4 De democratische revoluties in westerse landen met als gevolg discussies over grondwetten, grondrechten en staatsburgerschap.

Slavernij in Friesland?

Als bestuurders, kooplui, predikanten, officieren of kapiteins terugkeerden naar Nederland, wilden zij nog wel eens een of meer slaafgemaakte mensen meenemen. Formeel was slavernij sinds de Middeleeuwen niet meer toegestaan in Nederland, maar met de komst van bedienden uit de koloniën werd de kwestie van de slavernij weer actueel.

Dan zul je je afvragen; "hoe konden mensen slaafgemaakte mensen in dienst hebben in Nederland?" Dat komt omdat de tot slaaf gemaakte mensen niet wisten dat zij in Nederland wettelijke vrij waren om te gaan en staan waar zij wilden. Dat konden ze ook niet weten. Dit werd hen niet verteld. Daarnaast komt nog eens bij dat ze zich begaven in een totaal onbekende omgeving, waar moesten ze naar toe?

Het schilderij in het stadhoudelijk hof

Het stadhoudelijk hof in Leeuwarden, wat nu een hotel is, was ooit een paleis van de Friese stadhouders.

Hendrik Casimir en Willem Frederik waren de bewoners van het Stadhoudelijk Hof. Hendrik Casimir was stadhouder van 1632 tot 1640 en Willem Frederik volgde hem op in 1640 tot 1664. Zij zijn de voorouders van het huidige koninklijke huis.

In het hof hangt een schilderij met daarop vier Friese Nassau: Hendrik Casimir de eerste en zijn broer Willem Frederik van Nassau-Dietz met hun neven Hendrik en George Frederik van Nassau-Siegen met drie bedienden, een paard en een hond.

Het oog springt meteen door naar een zwarte jongen in een rood pak.

De zwarte jongen houdt de helm vast van George. Wie deze jongen was zullen we niet weten want hij heeft geen naam.

Er zijn voldoende aanwijzingen dat in de 18de eeuw aan het hof in Friesland zwarte bedienden werkzaam waren. We weten echter niet of het hier gaat om een jongen die daadwerkelijk aan het hof gediend heeft, of dat de schilder de jongen verbeelde. In ieder geval werd de tot slaafgemaakte jongen geschilderd om de stadhouders te eren.

In de tweede helft van de 17de eeuw werden zwarte bedienden vaker afgebeeld als een verwijzing naar de status van de opdrachtgevers. Zo konden ze laten zien dat de eigenaar rijk was en banden had met de koloniën.

Het schilderij geeft ons een goed beeld over de ongelijkheid in die tijd.

OPDRACHT 3: BLADZIJDES 'HET NEGERGEZIN'

Advertentie Leeuwarder Courant (1858)

 HET NEGERGEZIN EN ANDERE VERHALEN is uitgegeven
bij U. PROOST te *Leeuwarden*.

HET NEGERGEZIN

*verrijkt bepaaldelijk de kinderwereld met eene voortreffelijke bijdrage tot de afschaf-
fing der **SLAVERNIJ** en verschaft niet alleen aan het jeugdig geslacht, maar
ook aan meer in jaren gevorderden eene aangename en hoogst nuttige lectuur.*

Daar het geheel meer dan 200 bladzijden beslaat en op den geringen prijs van
50 ct. is gesteld, is het wenschelijk dat het in vele handen moge komen, opdat
de geest, die het bezielt, tot vele kinderharten kunne doordringen.

Bladzijdes 'Het Neger-gezin en andere verhalen'

Met levendige vreugde zag de Kapitein het bijna verheerlijkte gelaat van het edele jonge meisje. Zij vroeg hem, of al de blanken het geluk genoten, den Schepper der wereld en de bron van het goede te kennen; en toen hij haar verhaalde, dat er, tot uitbreidig van die kennis, kerken en scholen bestonden, riep zij in vervoering uit: »Hoe gelukkig zijn de » blanken! zoo gelukkig zijn de Negers niet!»

Op de vraag, waarom de blanken er dan genoeg in konden vinden, andere menschen als slaven te behandelen, daar zij toch eene zoo schoone, voortreffelijke godsdienst hadden, wist de brave Kapitein niet anders, dan met een schouderophalen te antwoorden. (1)

(1) De slavenhandel mag terecht als een gruwel worden beschouwd en is met ware beschaving steeds in strijd geweest.

VANILLA wenschte nog te weten, wie de blanken het eerst in hunne godsdienst had onderwezen, waarop de Kapitein haar verhaalde: »Vele honderde jaren geleden, lieve » VANILLA! leefde er een man van uitstekende » deugden. Hij zag, dat de menschen nog hoos » en onwetend waren, en maakte er zich eene » hoofdbezigheid uit, hen te onderrigten en te » veredelen. Hij reisde van de eene plaats naar » de andere en oefende weldadigheid, waar hij » daartoe maar gelegenheid vond. Aan hem » hebben wij het troostvol onderwijs omtrent » God, aan hem de hoop op een beter leven » te danken.»

VANILLA riep uit: »O, had ik dezen man » man gekend! — was hij een blanke?» De Kapitein glimlachte, »Gij schijnt,» dus sprak hij, »te gelooven, dat onder de blanken niets » groots, niets goeds kan bestaan. Die man » van eene goddelijke deugd was toch een blan- » ke — en zijn naam — JEZUS.»

VANILLA zag den Kapitein ernstig aan. »Ach!» sprak zij, »men moge dan ook onder » de blanken verscheidene goede en groote

» mannen vinden; maar zij rooven ons uit ons » vaderland, slepen ons in de slavernij, mis- » handelen ons, en denken er misschien hoogst » zelden aan, dat de goddelijke JEZUS ook een » blanke was. O! waren zij hem gelijk, dan » lieten zij ons, arme zwarten, in vrede en » dreven geen koophandel met ons.»

De Kapitein gevoelde de waarheid dezer aanmerkingen en was zelfs te regtschapen, dan dat hij zou hebben getracht, die te wederleggen. VANILLA was spoedig met het meest volkomen vertrouwen aan hem gehecht en kreeg hem als een' vader lief. De Kapitein was door hare teederheid getroffen en deed alles, wat haar lot zou kunnen verzachten, terwijl hij het voornemen opvatte, mede in Amerika voor haar heil te zullen zorg dragen. »Vrees » de blanken niet,» sprak hij tot VANILLA, »men vindt ook vele goede menschen onder » hen, en ik zal alles doen, om u bij zoodani- » gen te brengen. Wanneer ik niet altijd op » zee ware, dan wilde ik u bij mij houden en » u als mijne dochter aannemen. Doch ik ken » eene edele engelsche dame, die de slaven van » haren schatrijken vader steeds met zachtzin- » nigheid behandelt. Het zou een geluk voor » u zijn, indien gij bij deze blanke kwaamt.»

VANILLA bad nu den Kapitein, te willen zorgen, dat zij bij deze engelsche dame zou komen, wat hij haar beloofde. Hiermede opende zich voor de arme VANILLA eene lagchender toekomst, waaruit we alweder mogen zien, dat, hoe zwaar den mensch soms ook rampen treffen, de hand der Voorzienigheid steeds hen hulpe biedt, wier deugd nimmer wankelt en die op Hem hun vertrouwen gevestigd houden!

'The Whiteman's burden'

De term white man's burden werd door Amerikaanse imperialisten gebruikt om het veroveren van nieuwe gebieden goed te praten. Aan de witte man 'de zware taak om al die niet-westerse volkeren te koloniseren om hen te kunnen opvoeden en te beschaven'.

OPDRACHT 4: FILMPJE MULTATULI

Dit filmpje van 'Schooltv' zie je hoe Multatuli, of te wel Eduard Douwes Dekker, met zijn boek 'Max Havelaar' een aanklacht doet tegen de uitbuiting en onderdrukking van de bevolking van Nederlands-Indië.

<https://schooltv.nl/video/multatuli-schrijver-van-max-havelaar/>